

Lees- én schrijfplezier in de klas

1. Inleiding

Veel leerlingen op de basisschool vinden het leuk om voorgelezen te worden of om zelf te lezen. In schrijven hebben ze vaak minder plezier. Schrijfp opdrachten, die meestal uit taalmethodes komen, vinden ze vaak saai of moeilijk. Op de middelbare school is het vaak net andersom, is te lezen in het onderzoek *'Zo fijn dat het niet fout kan zijn'. De invloed van (re)creatief schrijven op lezen* (Koopman 2017). 13% van de jongeren schrijft in de vrije tijd, maar jongeren zijn minder gemotiveerd om (verplicht) boeken te lezen.

Niet elke lezer schrijft en niet elke schrijver leest, maar uit consumentenonderzoek uit 2015 blijkt dat mensen die in hun vrije tijd schrijven aanzienlijk meer en vaker boeken lezen (54%) dan mensen die dat niet doen (39%). Lezen en schrijven kunnen elkaar versterken, waardoor beide activiteiten gemakkelijker en leuker worden. Door in de klas creatieve schrijfp opdrachten aan leesbevordering te koppelen, maak je zowel lezen als schrijven aantrekkelijker én leerzamer voor leerlingen.

2. Het creatief schrijfproces

Hoe komt het dat basisschoolleerlingen schrijfp opdrachten vaak zo saai en moeilijk vinden? Zelfs kinderen die thuis dagboeken vol schrijven of het ene na het andere fantasievolle verhaal schrijven, worden meestal niet warm van schrijfp opdrachten in de klas. Thuis hebben kinderen de vrijheid om te schrijven waarover ze willen en om dat te doen wanneer en hoe lang ze dat willen. De setting van de schoolklas maakt al snel dat schrijven moet, op een bepaald moment en over een specifiek onderwerp. Daarnaast denken leerlingen in de klas veel eerder dat ze niet kunnen schrijven, omdat ze twijfelen over spelling en grammatica. Er zitten schoolse normen en waarden in de weg, waardoor het niet lukt om creatief aan de slag te gaan.

Om schrijfplezier bij leerlingen aan te wakkeren, is het van belang om duidelijk te maken dat een tekst nooit fout kan zijn. De titel van Emy Koopmans onderzoek *'Zo fijn dat het niet fout kan zijn'*, over de invloed van (re)creatief schrijven op lezen, is dan

ook een voltreffer.

Het doel van een creatieve schrijfpdracht is dat er een tekst wordt verzonnen en geschreven. Op spelling en grammatica wordt niet gelet. Daar zijn andere lessen voor. Het verzinnen en schrijven van een tekst is ook al lastig genoeg. Aan de ene kant moet je als schrijver op zoek naar een goed idee voor een tekst. Daar heb je creativiteit, originaliteit of fantasie voor nodig. Aan de andere kant moet dat idee zo op papier komen te staan dat het voor de lezer te begrijpen is. Daar heb je andere vaardigheden voor nodig, zoals logica en gevoel voor ordening en structuur.

Het schrijfsproces begint met het onderzoeken van de mogelijkheden waarover je zou kunnen schrijven. Helaas wordt deze fase in de klas vaak overgeslagen. Dan krijgen de leerlingen direct nadat ze de opdracht hebben gekregen een blad papier voor hun neus. “Begin maar!” Maar hoe begin je als je nog niet bedacht hebt wat je zou willen schrijven? Albert Einstein zei ooit: *“If I had an hour to solve a problem, I’d spend 55 minutes thinking about the problem and 5 minutes thinking about solutions”*. Dat geldt ook voor ‘het probleem’ van het schrijven van een tekst. Voor je kunt beginnen met schrijven, moet je eerst de tijd nemen om na te denken over het onderwerp waarover je wilt schrijven. Docenten Creatief schrijven nemen in hun les ruim de tijd voor een introductie, waarbij in een kringgesprek een onderwerp wordt onderzocht en besproken. Het onderwerp sluit altijd aan bij de interesses en beleving van de leerlingen. Het kan gaan over een eigen ervaring (bv. ‘verhuizen’, ‘verloren voorwerpen’, ‘een feest’), maar ook een samen gelezen verhaal of gedicht kan een goede aanleiding vormen. In de kring worden verhalen mondeling uitgewisseld. Het ene verhaal roept het andere op. Zo ‘denken de leerlingen zich los’, voordat ze ieder voor zich hun verhaal op papier zetten. Doordat ze het onderwerp samen al hebben onderzocht en doordat ze mondeling al woorden hebben kunnen geven aan hun verhaal, zetten ze het daarna met minder moeite op papier.

3. Twee kanten van dezelfde medaille

Wie leest, leest een tekst die door de schrijver als af is bestempeld. Wie schrijft is bezig aan een tekst die nog niet af en (dus) nog niet gelezen is. Een lezer kan niet zonder schrijver en een schrijver kan niet zonder lezer. Lezen en schrijven zijn twee kanten van dezelfde medaille.

“Lezen leert je denken”, zegt de Engelse auteur en bevlogen leespromotor Aidan Chambers. Hij ontwikkelde een gespreksmethode om met kinderen over boeken te praten: *Vertel eens* (Chambers 2002). Leerlingen die over een boek, verhaal of gedicht praten, leren hun gedachten te ordenen en over te brengen. Maar al te vaak weet je pas wat je denkt als je het jezelf hoort zeggen. En doordat je het in een groep doet, help je elkaar verder. Een opmerking of vraag van de een, roept een opmerking of antwoord op bij de ander. Zo kom je stapje voor stapje verder in het gesprek over én het begrip van de tekst.

Ook schrijven leert je denken, bleek onder andere uit een onderzoek onder Amerikaanse studenten (Graham & Norton 2010). Het onderzoek concludeert dat schrijven helpt om gedachten over een gelezen tekst te ordenen. Daarnaast kan schrijven helpen om een tekst samen te vatten, te analyseren, persoonlijk te maken en ermee te spelen. Een laatste effect dat Graham & Norton (2010) constateerden, is dat schrijven kan helpen om de opbouw van de tekst van andere schrijvers beter te begrijpen.

Maar het gaat nog een stap verder: lezen leert je schrijven en schrijven leert je lezen. Dezelfde vragen die Chambers in zijn gespreksmethode stelt aan teksten die af zijn, kun je namelijk ook stellen aan teksten die nog niet af zijn. Tijdens het schrijven kunnen leerlingen elkaar feedback geven door te bespreken wat ze goed of (nog) onduidelijk vinden aan een tekst. Het mooie daaraan is dat zowel schrijver als lezer er baat bij hebben: op basis van de opmerkingen van de lezer kan de schrijver zijn tekst aanpassen. En omdat leerlingen tijdens een schrijfopdracht zowel lezer als schrijver zijn, helpen ze elkaar verder. Leerlingen die geoefend zijn in de gespreksmethode van Chambers zullen elkaar hoogstwaarschijnlijk ook betere feedback kunnen geven tijdens een schrijfopdracht. En leerlingen die elkaar feedback kunnen geven tijdens het schrijven, zullen ook gemakkelijker een gesprek over boeken kunnen voeren.

4. De leerkracht als coach

Als leerlingen feedback geven op elkaars teksten, hoeft de leerkracht dat niet (per se) te doen. Voor hem of haar is een andere taak weggelegd.

Zowel bij leesbevordering als bij creatief schrijven heeft de leerkracht een coachende rol. De leerkracht is er namelijk niet in de eerste plaats om de leerlingen kennis bij te brengen over een boek of om een geschreven tekst goed of af te keuren, maar om het gesprek over het gelezen boek of het schrijfproces op gang te brengen en gaande te houden. Daarbij zijn een veilige sfeer in de klas en enthousiasme van de leerkracht voor zowel lezen als schrijven van groot belang.

Uiteindelijk gaat het erom dat de leerkracht de leerling op weg helpt om de boeken te vinden die hem of haar aanspreken (leesbevordering) of zijn of haar eigen verhaal te bedenken en op te schrijven (creatief schrijven).

Referenties

Chambers, A. (2002). *Vertel eens*. Zoetermeer: NBD Biblion.

Graham, S. & M.A. Hebert (2010). *Writing to read: Evidence for how writing can improve reading (A Carnegie Corporation Time to Act Report)*. Washington DC:

6. Leesbevordering

Alliance for Excellent Education.

Koopman, E. (2017). *'Zo fijn dat het niet fout kan zijn.'* De invloed van (re)creatief schrijven op lezen. Amsterdam: Stichting Lezen.